

Юрась КАЛАСОЎСКИ

4.6. Узаемная ацэнка і самаацэнка

Дзеці – гэта кветкі, прычым розныя, а настаўнік – гэта садоўнік, задача якога даць магчымасць кветцы раскрыцца.

В. Сухамлінскі.

Ключавое пытанне: «Ці могуць узаемная ацэнка прац вучняў і іх самаацэнка быць аб'ектыўнымі?»

4.6.1. Ці ўдзельнічаюць у ацэнцы самі вучні пры традыцыйнай практыцы навучання?

Якія рэформы не праходзілі б у адукацыі, у канчатковым выніку яны замыкаюцца на педагогу, якому ва ўсе часы належала вядучая роля ў навучанні і выхаванні маладога пакалення. У педагагічнай практыцы мінулага стагоддзя ў школе склалася адзнакавая сістэма ацэньвання, якая з пункту погляду сучаснай школы не толькі не спрыяе фарміраванню ўнутраных матываў вучэбнай дзейнасці, але і з'яўляецца вонкавым фактарам, часам навязаным самому навучэнцу. Каб адзнака спрыяла развіццю ўнутраных матываў, яна павінна ператварыцца з вонкавага фактару ацэньвання вучэбнай дзейнасці ва ўнутраны фактар пазнавальнай дзейнасці самога вучня. А гэта магчыма толькі з развіццём навыкаў ацэначнай дзейнасці ў саміх навучэнцаў. Гэтая праца, у сваю чаргу, складаная тым, што даводзіцца пераадольваць стэрэатыпы мыслення, праводзіць тлумачальную працу сярод дзяцей і бацькоў.

На жаль, і сёння традыцыйная ацэначная практыка, якая прадугледжвае выстаўленне настаўнікам адзнак паводле прапісаных у нарматыўных дакументах крытэрыяў, –

норма для настаўніцкага асяроддзя. Такая сістэма ацэньвання часта ставіць бар'ер паміж вучнем і настаўнікам, сям'ёй і школай.

Яшчэ адным адмоўным бокам дзейнасці настаўніка па кантролі і ацэнцы з'яўляецца яго эгацэнтрызм, бо толькі ён мае права ацаніць, пахваліць, выправіць памылкі. Вучань не ўдзельнічае ў працэсе ацэньвання, што фарміруе ў школьніка перакананне: ацэнка – выключнае права настаўніка ў дачыненні да вучняў.

Менавіта таму вельмі важна зрушыць акцэнт у гэтым пытанні такім чынам, каб навучэнцы адчулі, што яны нароўні з настаўнікам маюць права на ацэньванне і свайго адказу, і адказу таварыша. У сувязі з гэтым надзвычай важным кампанентам школьнага ўрока сёння стала сама- і ўзаемаацэнка вучняў, якія прадугледжваюць не толькі павышэнне ўнутранай матывацыі дзяцей, але і спрыяюць фарміраванню атмасферы даверу і супрацоўніцтва паміж настаўнікам і вучнямі.

Такім чынам, самаацэнка і ўзаемная ацэнка – найважнейшыя складнікі ацэначнай дзейнасці на ўроку, бо гэтая дзейнасць заахочвае вучня быць на ўроку ў актыўнай дзейснай пазіцыі, аналізаваць, параўноўваць, ацэньваць, рабіць высновы, імкнуцца працаваць лепш.

Калі ацэньвае настаўнік, вучні да гэтага прывыклі, яны могуць нават не слухаць адказ свайго аднакласніка. У выпадку выкарыстання ўзаемаацэнкі той, хто адказвае, стараецца больш, бо яго слухае і ацэньвае большая колькасць людзей. Тыя вучні, якія ацэньваюць, слухаюць уважліва, бо ім неабходна даваць ацэнку свайму аднакласніку. Я заўважыла, што каментарыі вельмі аб'ектыўныя.

Святлана Ляшонок, г. Глыбокае.

4.6.2. Сучасныя ўяўленні пра самаацэнку і ўзаемную ацэнку вучняў

Выкарыстанне актыўнай ацэнкі прадугледжвае выкарыстанне самаацэнкі вучнем або ацэнкі з боку аднакласнікаў. Гэтыя прыёмы спрыяюць павышэнню эфектыўнасці ацэньвання.

Калі навучэнцаў прывучаюць да сама- і ўзаемнай ацэнкі, не ўзнікае пытання пра адэкватнасць ацэнкі, паколькі дзеці звычайна ацэньваюць свае работы і работы аднакласнікаў сумленна, могуць быць вельмі патрабавальнымі да сябе і паблажлівымі да іншых. Праблема самаацэнкі і ўзаемнай ацэнкі заключаецца ў наступным: дзеці могуць ацаніць сябе толькі тады, калі ў іх ёсць мэты, якія яны павінны дасягнуць у працэсе навучання, і зразумелыя крытэрыі ацэнкі.

Для вучня ацэначная інфармацыя пра яго дасягненні складаецца з трох элементаў: 1) мэты; 2) характарыстыка дасягнутага ўзроўню на дадзены момант; 3) разуменне таго, якім чынам можна скараціць разрыў паміж пастаўленымі мэтамі і дасягнутым узроўнем.

Фарміраванне самаацэнкі (веды пра ўласнае веданне і няведанне, уласныя магчымасці і абмежаванні) адбываецца, калі ў вучня фарміруюцца здольнасці: а) бачыць сябе з боку,

не лічачы свой пункт гледжання адзіна правільным; б) аналізаваць уласныя дзеянні. Дзеці павінны ацэньваць сябе самі там, дзе гэта магчыма. Напрыклад, вучні вызначаюць свае дасягненні на дадзены момант і вызначаюць свае праблемы з гэтай планавання далейшых крокаў па паляпшэнні сваіх вынікаў.

Самаацэнка вучня павінна фарміравацца, г. зн. складвацца з ацэньвання ўласнай работы па шэрагу крытэрыяў. У такім выпадку дзіця будзе вучыцца бачыць сваю работу як суму многіх уменняў, кожнае з якіх мае свой крытэрыі ацэньвання. Такім чынам вучань прасочвае дынаміку паспяховасці адносна яго самога.

Самаацэнка вучня павінна папярэднічаць ацэнцы настаўніка. Для выхавання адекватнай самаацэнкі выкарыстоўваецца параўнанне дзвюх самаацэнак навучэнцаў: праг-на стычнай (ацэнка работы, якая будзе выканана) і рэтраспектыўнай (адзнака выкананай работы).

Як і дыялог настаўніка з вучнямі, ацэньванне вучнёўскіх работ аднакласнікамі стварае магчымасці глыбокага асэнсавання і рэфлексіі. Узаемнае ацэньванне дае навучэнцам магчымасць не толькі ўзаемадзейнічаць, але і замацоўваць вывучаны матэрыял з дапамогай ацэньвання адзін аднаго.

Перавага ўзаемнай ацэнкі – навучэнцы вучацца адзначаць моцныя і слабыя бакі іншых і такім чынам аналізуюць уласны прагрэс. Таксама выкарыстанне ўзаемнай ацэнкі дазваляе: індывідуалізаваць ацэньванне; вучань / група вучняў, якія ацэньваюць работу іншага вучня ці групы, маюць такую ж карысць, як і той, чью работу ацэньваюць; узаемная ацэнка дапамагае палепшыць сацыяльныя і камунікатыўныя здольнасці; вучні лепш разумеюць неабходнасць і ролю ацэньвання.

Пры гэтым павінна пераважаць не знешняя ацэнка вучэбных дасягненняў, а самаацэнка навучэнцамі вынікаў іх навучання і самога працэсу атрымання ведаў. У традыцыйным навучанні ацэначны кампанент выносіцца з вучэбна-пазнавальнай дзейнасці навучэнцаў. Ацэньванне ажыццяўляе настаўнік: правярае, знаходзіць памылкі, паказвае на іх, ухваляе, выказвае меркаванне пра вынікі, часта не ўдаючыся ў аналіз самога ходу рашэння, выстаўляе адзнакі. Навучэнцы прызвычайваюцца да таго, што іх ацэньваюць іншыя.

Ацэначная дзейнасць ажыццяўляецца на аснове эталонаў, крытэрыяў выніку, а таксама самога адукацыйнага працэсу. У працэсе ацэначнай дзейнасці навучэнцы вучацца суадносіць канчатковыя вынікі, прамежкавыя этапы і выкананыя імі заданні з эталонамі: мэтамі, схемамі, алгарытмамі, планами, узорами аб'ектаў і працэсаў, адказамі, прынцыпамі, пунктамі гледжання, падыходамі. Іх павінен атрымаць ад настаўніка кожны навучэнец або гэтыя крытэрыі выпрацоўваюцца сумесна на ўроку. Працэс ацэньвання навучэнцам уласнай дзейнасці, паводзін і сваіх адукацыйных прадуктаў мае вельмі вялікае педагагічнае значэнне: па-першае, на занятку забяспечваецца зваротная сувязь, дзякуючы якой навучэнец бачыць сваё прасоўванне ў вывучэнні матэрыялу і можа карэктаваць сваю дзейнасць; па-другое, павышаецца вучэбна-пазнавальная актыўнасць вучня, што становіцца адбіваецца на выніковасці адукацыйнага працэсу, па-трэцяе, навучэнец авалодвае навыкамі рэфлексіі – адной з ключавых кампетэнцый сучаснага чалавека.

4.6.3. Практыка арганізацыі самаацэнкі і ўзаемаацэнкі на ўроках

Актыўная ацэнка – гэта стратэгія, якая дапамагае навучэнцам вучыцца. Гэта таксама азначае, што вучні бяруць на сябе адказнасць за ўласнае навучанне.

Выкарыстанне самой стратэгіі АА на ўроках стварае тры ўмовы, якія заахвочваюць вучняў браць адказнасць за ўласнае навучанне. Выкарыстанне сама- і ўзаемаацэнкі (таксама без выстаўлення адзнак, але з каментарыем, які адзначае твае дасягненні і дае рэкамендацыі, што і як можна палепшыць) – усё гэта канцэнтруе ўвагу вучня непасрэдна на матэрыяле і ходзе яго засваення, робіць вучня суб'ектам уласнага навучання.

Святлана Севярын, г. Бабруйск.

Менавіта таму ў актыўнай ацэнцы выкарыстоўваюцца прыёмы, якія дапамагаюць вучням браць адказнасць за навучанне на сябе. Адзін з гэтых прыёмаў – абмежаванне ролі настаўніка ў ацэньванні работ вучняў і заахвочванне іх узаемнай ацэнкі і самаацэнкі, якую можна разглядаць як аўтарэфлексію на тэму ўласных поспехаў у працэсе навучання.

І сапраўды, самастойны вучань мае магчымасць карэкціраваць свой навучальны працэс: набываць новыя навыкі і веды, задумацца, як ён гэта робіць і чаго дасягае, запланавать далейшыя крокі да паляпшэння вынікаў навучання. Дарога да самастойнасці праходзіць праз развіццё здольнасцей да асабістай ацэнкі. Настаўнік заахвочвае да яе і фарміруе ў вучняў адпаведныя навыкі.

Выкарыстоўваючы ўзаемную ацэнку і самаацэнку, мы даём вучню магчымасць пабыць у ролі настаўніка. Мы не ацэньваем вучня, не папракаем яго, не пакідаем без увагі. Цяпер вучні (на аснове вызначаных крытэрыяў ацэнкі) правяраюць работы адзін аднаго,

даючы аднакласнікам парады. Такім чынам, актыўная ацэнка развівае здольнасць вучняў самастойна ацэньваць сябе такім чынам, каб гэта дапамагала самарэфлексіі і самастойнаму кіраванню працэсам свайго навучання.

Пры гэтым задача педагога – пераканаць вучняў у тым, што функцыя настаўніка – не столькі навучыць дзяцей, даць ім гатовыя веды, а навучыць іх самім атрымліваць веды, навучыць вучыцца (з дапамогай настаўніка). Вучні адначасова павінны самі ўмець ацэньваць сябе, аднакласнікаў. Яшчэ адзін плюс – пры сама- і ўзаемаацэнцы вучні глыбей і лепш засвойваюць ужо пройдзены матэрыял, вучацца ў аднакласнікаў.

Якія ж прынцыпы варта пакласці ў аснову фарміравання ў дзяцей умення самаацэнкі?

Навучэнцу з дапамогай настаўніка трэба:

- мець дакладнае ўяўленне пра мэты і вынікі ўласнай вучэбнай дзейнасці;
- выразна ўяўляць крытэрыі ацэнкі, якія дапамогуць яму і іншым навучэнцам правільна ацаніць выкананае заданне;
- разумець, што самаацэнка патрэбна для таго, каб працэс яго навучання стаў свядомым, а такім чынам, больш эфектыўным.

Вучні часта звязваюць свае няўдачы са знешнімі фактарамі. Яны больш схільныя вінаваціць сябе ў адсутнасці здольнасцей, чым у адсутнасці стараннасці. Самаацэнка дапамагае вучням знайсці сапраўдныя прычыны сваіх поспехаў і няўдач. Гэта павялічвае шанец на супрацьстаянне прычынам няўдач і ўмацоўвае веру ў сябе і свае здольнасці.

Калі настаўнік выкарыстоўвае ўзаемную ацэнку і самаацэнку для класнай работы, гэта павінна быць менавіта ацэнка, а не адзнака, выражаная балам. Неабходна адзначыць, што ва ўзаемнай ацэнцы аб'яднанне каментарыя з балам не прыносіць карысці, а можа толькі выклікаць непатрэбныя эмоцыі, прэтэнзіі і дыскусіі. У самаацэнцы ж выстаўленне адзнакі можа прывесці да нядобрадумленнасці вучняў. Апошнія павінны ведаць, што ўзаемная ацэнка і самаацэнка павінны дапамагаць у навучанні, а не ў атрыманні адзнакі.

Стварэнне сістэмы ацэньвання, заснаванай на наштобузу, дапамагае вучням выканаць уласнае заданне, а потым праверыць работу аднакласніка або сваю. Калі мы пакінем вучням «свабоду» пры праверцы работ, яны адчуюць сябе разгубленымі, а таму іх каментары да работ будуць занадта агульнымі або будуць канцэнтраваны на дэталях, якія ў дадзены момант прыцягнуць іх увагу.

Такім чынам, дакладнае вызначэнне разам з вучнямі сістэмы ацэньвання толькі дапамагае дзецям лепш падрыхтавацца і ў выніку навучыцца таму, чаго мы ад іх патрабуем. Карысць прыносіць і сам працэс вызначэння крытэрыяў ацэнкі разам з вучнямі, паколькі ён дазваляе добра паўтарыць пройдзены матэрыял.

У вучняў з'яўляецца самастойнасць і адказнасць за сваю працу. Зніжаецца трывожнасць, павышаецца самаацэнка ў слабейшых вучняў, бо яны таксама могуць выступіць у ролі настаўніка і не так хвалююцца пры праверцы іх работ.

Неабходна адзначыць, што сумесная дзейнасць вучняў стварае ўмовы для выхавання культуры ўзаемаадносін.

Таццяна Гіль, г. Баранавічы.

Пры гэтым трэба памятаць пра тое, што схема ацэньвання – гэта не крытэрыі ацэнкі (наштобузу), а хутчэй рэкамендацыі вучням пры ацэньванні работ аднакласнікаў.

Ёсць шмат прыкладаў ацэньвання, якія можна адаптаваць да ўзроўню адукацыі і ступені дасведчанасці вучняў у працы з узаемнай ацэнкай і самаацэнкай. Ніжэй мы прыводзім *агульныя заўвагі* да правіл ацэньвання:

- 1) памятаеце, што ацэньваецца работа, а не асоба;
- 2) правярайце толькі тое, што запісана ў наштобузу;
- 3) правільныя адказы адзначайце знакам «+», а няправільныя «-»;
- 4) выкарыстоўвайце ўзоры адказаў;
- 5) калі вы сумняваецеся, папрасіце настаўніка дапамагчы.

Настаўніку, які працуе ў сучаснай школе, вельмі важна навучыць вучняў, ацэньваючы работы аднакласнікаў, пісаць каментарыі і даваць зваротную сувязь.

Безумоўна, дзеці вучацца пісаць каментары ад настаўнікаў, але пры гэтым ім вельмі дапамагае раней вызначаная схема ацэньвання. Педагог таксама можа даваць вучням добрыя прыклады каментарыяў, напісаных аднакласнікамі, каб яны маглі выкарыстаць іх як узор. Узаемную ацэнку пажадана ўводзіць паступова, напрыклад, спачатку каментарый можа адносіцца толькі да таго, што аднакласнік або сусед па парце зрабіў добра, а потым – што ён павінен зрабіць інакш. Пасля гэтага можна дадаваць больш грунтоўныя каментарыі, прапановы па паляпшэнні работы, па тым, як эфектыўна працаваць у далейшым.

Пры гэтым варта распачаць працу з узаемнай ацэнкі невялікіх вучнёўскіх работ. Гэта можа быць самастойная работа або невялікае дамашняе заданне. Вучні не павінны пачынаць працу з узаемнай ацэнкай з праверкі вялікай работы.

Прыкладная схема вучнёўскага каментарыя можа быць такой:

- 1) вызначэнне станоўчых бакоў работы;
- 2) вызначэнне няпоўных і няправільных адказаў;
- 3) парады, як паляпшыць тое, што зроблена не вельмі добра.

Добры спосаб навучання дзяцей працы з узаемнай ацэнкай – выкарыстанне работы (на гэтую ж тэму) пэўнага вучня, напісанай ў папярэднім годзе. З яе толькі трэба выдаліць асабістыя дадзеныя яе аўтара, а потым разам з вучнямі ацаніць яе ў адпаведнасці з вызначанымі раней крытэрыямі. Каб палегчыць гэта заданне, можна падзяліць работу на фрагменты і папрасіць вучняў у групах ацаніць часткі работы; важна, каб вучні абгрунтавалі ацэнку, дадзеную імі кожнай частцы работы. Пасля ацэньвання частак работы групы могуць абмяняцца работамі і праверыць правільнасць каментарыяў. Каментарыі, якія выклікаюць сумневы, павінны быць абмеркаваны, а добрыя каментарыі варта зачытаць, каб вучні маглі арыентавацца на іх.

Добра напісаная самаацэнка або ўзаемная ацэнка могуць быць выкарыстаны як узор для іншых вучняў.

Па-першае, выкарыстанне самаацэнкі і ўзаемаацэнкі дазваляе арганізаваць апэратыўную зваротную сувязь, пакуль гэтая інфармацыя актуальная для вучняў. Адрозна адбываецца карэкцыя ведаў, расстаноўка неабходных акцэнтаў.

Па-другое, узаемаацэнка садзейнічае, безумоўна, і ўзаеманавучанню. Знаёмячыся з работай аднакласніка, вучань засяроджвае найперш увагу на тых момантах ці заданнях, якія ён выканаў інакш ці зусім не звярнуў на іх увагі. Абмяркоўваючы гэтыя праблемныя месцы, яны прыходзяць да пэўных высноў, правільных адказаў.

Святлана Севярын, г. Бабруйск.

Такім чынам, самаацэнка і ўзаемная ацэнка дазваляюць вучням падрыхтавацца да рэфлексіі:

- што я ўмею?
- над чым мне яшчэ трэба папрацаваць?
- што я павінен змяніць у сваім навучанні?
- да чаго я павінен імкнуцца ў будучыні?

Найбольшую цяжкасць пры рабоце з самаацэнкай і ўзаемнай ацэнкай у вучняў выклікае неабходнасць самастойнага прымання рашэнняў. Гэта вельмі цяжка для дзяцей, але гэта ж можа быць добрым арыенцірам, сродкам у іх далейшым развіцці і ў пераадоленні цяжкасцей.

4.6.4. Узаемная ацэнка і ўзаемае навучанне

Даследаванні паказваюць, што чалавек вучыцца лепш тады, калі што-небудзь тлумачыць іншым. Пры ацэньванні работ аднакласнікаў вучань мае магчымасць звярнуць увагу на тыя аспекты ў сваёй працы, якія засталіся па-за ўвагай, і такім чынам вучыцца. Вучні не толькі даюць адзін аднаму зваротную сувязь, але і разам абмяркоўваюць гэтую тэму, даюць карысныя парады. Дзеці любяць, каб іх работы правяраў аднакласнік ці аднакласніца. Яны перастаюць баяцца, маюць час на абмеркаванне ацэнкі і ў выніку могуць выправіць сваю работу перад тым, як здаць яе на праверку настаўніку.

Узаемная ацэнка і самаацэнка стымулююць больш адказныя і сур'ёзныя адносіны да падрыхтоўкі і праверкі заданняў, дазваляюць неаднаразова паўтарыць вучэбны матэрыял, што, у сваю чаргу, фарміруе больш трывалыя веды.

Наталля Вішаватая, г. Магілёў.

Ва ўзаемнай ацэнцы вучні, з аднаго боку, вельмі добра разумеюць аднакласніка, работу якога правяраюць – толькі што выконвалі тую ж задачу, а з другога боку, вучацца ў яго іншаму падыходу да вырашэння праблемы.

Яшчэ адна асаблівасць узаемнай ацэнкі – вучню значна лягчэй атрымаць зваротную сувязь ад партнёра: яна напісана зразумелай яму мовай, словамі, якімі дзеці карыстаюцца штодня. Акрамя таго, вучні ў ролі настаўніка становяцца больш адказнымі, імкнуцца напісаць добры каментарый і такім чынам самі вучацца.

У выніку сістэма кантролю і ацэнкі становіцца рэгулятарам адносін школьніка і вучэбнага асяроддзя. Вучань ператвараецца ў раўнапраўнага ўдзельніка працэсу навучання. Ён імкнецца да праверкі сваіх ведаў, выяўлення таго, чаго ён дасягнуў, а што яму яшчэ трэба будзе пераадолець.

Настаўнік часам баіцца выкарыстоўваць узаемную ацэнку і самаацэнку на ўроках, бо не верыць, што такая ацэнка можа быць сапраўды эфектыўнай. Аднак наш вопыт сведчыць, што вучні праз пэўны час пасля працы з самаацэнкай перастаюць падманваць настаўніка, таму што не бачаць прычын для гэтага. Калі настаўнік пераканае дзяцей, што такая ацэнка выкарыстоўваецца толькі для таго, каб дапамагчы ім вучыцца, і не выкарыстоўваецца для выстаўлення адзнакі, то вучні заўважаць, што фальсіфікацыя самаацэнкі і ўзаемнай ацэнкі не мае сэнсу.

Акрамя таго, аб'ектыўнасць узаемнай ацэнкі і самаацэнкі забяспечваецца наяўнасцю зразумелых вучням крытэрыяў ацэнкі.

Праверка работ (класных або дамашніх, тэстаў або самастойных работ) узбагачае працэс навучання. Беручы на сябе ролю настаўнікаў, ацэньваючы іншых, дзеці таксама вучацца.

Узаемная ацэнка таксама зніжае канкурэнцыю паміж вучнямі, што пазітыўна ўплывае на працэс навучання, паколькі абмяжоўвае колькасць выстаўленых адзнак. Вучні бачаць, што ўзаемная ацэнка і самаацэнка выкарыстоўваюцца для паляпшэння іх працы, з'яўляючыся актыўнай, а не падсумоўваючай ацэнкай, і не выкарыстоўваецца для параўнання вынікаў іх працы.

Усё вышэйсказанае дазваляе зрабіць выснову, што сістэмнае выкарыстанне ўзаемнай ацэнкі і самаацэнкі ў педагагічнай практыцы настаўніка дазваляе павысіць эфектыўнасць навучання, паколькі:

- 1) вучні становяцца больш самастойнымі і адказнымі за сваё навучанне, а таксама ўдзельнічаюць у працэсе навучання;
- 2) вучні лепш разумеюць, што яны вывучаюць і чаму;
- 3) павышаецца самаацэнка, упэўненасць у сабе і матывацыя да вучобы;
- 4) вучні ведаюць, што яны яшчэ не засвоілі і чаму ім яшчэ трэба навучыцца;
- 5) вучням лягчэй прызнацца аднакласніку, што яны штосьці не зразумелі, яны актыўна задаюць пытанні;
- 6) вучні ахвотна імкнуцца выправіць свае работы і менш параўноўваюць уласныя вынікі з дасягненнямі аднакласнікаў;
- 7) урокі становяцца больш цікавымі для навучэнцаў і настаўніка, у класе пануе спрыяльная для навучання атмасфера;
- 8) настаўнік мае пастаянную інфармацыю пра поспехі асобных навучэнцаў;
- 9) настаўнік можа разам з вучнямі планаваць дасягненне вызначаных мэтаў;
- 10) настаўнік эканоміць час, які затрачваецца на выпраўленне вучнёўскіх работ.

? ! 4.6.5. Прыёмы і сродкі самаацэнка і ўзаемнай ацэнка

Святлафор. Пасля выканання задання вучні павінны пазначыць сваю работу зялёным, жоўтым або чырвоным колерам у залежнасці ад таго, як ацэньваюць уласную працу (выканана добра, часткова або слаба). Дзеці не толькі ацэньваюць сваю работу, але і аналізуюць яе. Абзначэнне работ колерамі – адзін з самых простых спосабаў самаацэнка. Вы можаце папрасіць вучняў, каб яны ў групах вызначылі, чаму кожны з іх выкарыстаў той ці іншы колер. У такім выпадку самаацэнка будзе спалучацца з узаемнай ацэнкай. Падобнае спалучэнне дапаможа наступова развіваць неабходныя ўменні і аб'ектыўнасць, неабходную для самаацэнка.

У іншым варыянце выкарыстання дадзенай тэхнікі настаўнік можа папрасіць вучняў, каб яны паднялі каляровыя карткі з ацэнкай так, каб ён мог іх убачыць. Далейшым крокам можа быць аб'яднанне вучняў у пары: «зялёны» з «жоўтым» (першы павінен дапамагчы другому парадамі, дзякуючы гэтаму дзеці вучацца адзін у аднаго). Усіх «чырвоных» настаўнік можа сабраць разам і растлумачыць ім пройдзены матэрыял яшчэ раз. Падобны падзел вучняў вельмі карысны, паколькі любы «жоўты» мае ўласнага «настаўніка», а сам настаўнік мае толькі некалькі «чырвоных» вучняў, якія маюць больш сур'ёзныя праблемы.

Метад «Святлафор» можа быць асабліва карысным пры паўтарэнні або падрыхтоўцы да праверачнай работы. Першым крокам падрыхтоўкі да праверачнай работы павінна быць дакладнае вызначэнне наштобузу. Яго можна запісаць на дошцы ў форме сказаў. Затым вучні адзначаюць кожны сказ адпаведным колерам: зялёны – усё зразумела, жоўты – у мяне ёсць сумненні, чырвоны – я не зразумеў матэрыял. У дадзеным выпадку дзеці павінны вызначыць, як добра яны падрыхтаваліся да праверачнай работы. Па сукупнасці ўсіх колераў настаўнік можа ўбачыць, якія пытанні з пройдзенага матэрыялу трэба паўтарыць або яшчэ раз растлумачыць.

Пры выкарыстанні гэтага метаду вельмі карысна разумець, што вучань будзе вучыцца лепш, калі ён ведае, навошта і чаму ён павінен навучыцца; настаўнік размаўляе з ім пра яго прагрэс і ведае, на якім этапе навучання ён знаходзіцца; вучань атрымлівае ад настаўніка інфармацыю, што зроблена добра, што ён можа палепшыць, у якім напрамку павінен развівацца далей; навучэнец ажыццяўляе кантроль і ацэнку сваёй дзейнасці, што дае яму магчымасць працаваць над памылкамі і ўдасканальваць сваю дзейнасць; ён выкарыстоўвае веды і ўменні сваіх аднакласнікаў.

Прыём «Падсумоўваючыя сказы». Настаўнік просіць навучэнцаў закончыць адзін з наступных сказаў:

Сёння на ўроку я даведаўся, што...

Я хацеў бы запомніць...

Для мяне было цяжкім...

Мяне здзівіла... і г. д.

Вы можаце папрасіць вучняў запісаць гэтыя сказы ў сшытак (на картках) або закончыць іх вусна ў класе. У напісанні падсумоўваючых сказаў вучням дапамагае наштобузу.

Калі настаўнік выкарыстоўвае партфолія, то падобныя сказы ён можа захоўваць у асабістых папках вучняў.

Прыём «Так – не». Пасля азнаямлення вучняў з тэмай урока і матэрыялам па ёй настаўнік просіць падняць рукі тых вучняў, якія зразумелі матэрыял і не маюць ніякіх пытанняў. Гэты метадазвальнае настаўніку вельмі хутка вызначыць, ці трэба яму яшчэ затрымлівацца на дадзенай тэме або пераходзіць да наступнай.

Прыём трох пытанняў. Перад вывучэннем новай тэмы вучні павінны адказаць на два пытанні:

Што я ўжо ведаю па дадзенай тэме?

Што я хачу даведацца?

У канцы ўрока вучні адказаць на пытанне:

Чаму я навучыўся?

Прыём ацэньвання цяжкасцей. Пасля ўрока навучэнцы адказваюць на пытанні:

Чаму я сёння навучыўся?

Што было для мяне лёгкім?

Што было для мяне цяжкім?

Чаму я хацеў бы яшчэ навучыцца?

Прыём малых крокаў. Настаўнік падзяляе мэты ўрока на этапныя задачы. Пры вывучэнні тэмы ён паступова паказвае этапы, якія вучні ўжо прайшлі, і правярае (падыманнем рук), ці ўсе дзеці згодныя з тым, што прамежкавая мэта ўжо дасягнутая. Калі вучні лічаць, што мэта не дасягнутая, можна выкарыстаць працу ў групах для замацавання вывучанага матэрыялу, а калі не, арганізаваць дадатковую працу.

Прыём «Кошык і сметніца». Настаўнік малюе на дошцы кошык і сметніцу. Вучні атрымліваюць карткі, на адной з якіх запісваюць тое, што яны хацелі б запомніць на ўроку, а на другой тое, што яны лічаць непатрэбным. Выходзячы з класа, яны прымацоўваюць лісткі да кошыка або да сметніцы. З дапамогай гэтай тэхнікі настаўнік можа ўбачыць, што вучні запамнілі з пройдзенага матэрыялу, і ці добра ён растлумачыў ім тэму ўрока.

Ацэнка атмасферы навучання ў класе. Пасля кожнага ўрока вучні запаўняюць анкету і аддаюць яе настаўніку. Анкета можа быць, напрыклад, такой:

Урок: _____

Дата: _____

Імя і прозвішча: _____

Як ты ацэньваеш свае паводзіны на сённяшнім уроку? У якой ступені яны спрыялі твайму навучанню?

1 2 3 4 5 (абвядзі адпаведны бал)

Што можна было б змяніць на ўроку, каб ён прынёс табе больш карысці? _____

Што табе спадабалася на сённяшнім уроку? _____

Што спрыяла атмасферы навучання на ўроку? _____

Вынікі анкетавання могуць быць выкарыстаны як для паляпшэння зместу ўрока, так і для індывідуальнага падыходу да вучня. Запаўненне анкеты стымулюе вучняў да рэфлексіі на тэму ўласнага навучання.

Самаправерка. Перад тэстам або праверачнай работай настаўнік рыхтуе карткі з пытаннямі і некалькімі магчымымі адказамі на кожнае пытанне. Некаторыя адказы могуць быць няправільнымі, некаторыя правільнымі, але няпоўнымі, і толькі адзін адказ будзе цалкам правільным. З іншага боку карткі настаўнік адзначае нумар правільнага адказу.

Вучні пасля атрымання картак павінны адказаць на пытанні (індывідуальна або ў парак), а затым правяраюць свае адказы, глядзячы на другі бок карткі.

Доказ таго, што я вучуся. Настаўнік на пачатку ўрока задае вучням пытанне або заданне. Вучні спрабуюць адказаць на яго або знайсці правільнае рашэнне, але яшчэ не маюць адпаведных ведаў і навыкаў. Настаўнік аб'яўляе, што пасля ўрока рашэнне гэтага задання будзе зразумелым. У канцы ўрока настаўнік вяртаецца да задання (пытання), і ўсе вучні адказваюць на яго, набыты на ўроку вопыт паказвае вучням, што яны дасягнулі вызначанай мэты і паглыбілі свае веды.

Іншым варыянтам гэтай тэхнікі можа быць задаванне дамашняй работы ў пачатку ўрока і тлумачэнне вучням, што пасля званка кожны з іх зможа самастойна выканаць дамашняе заданне. Важна, каб вучань сам ацаніў, чаму ён навучыўся, і зразумеў, што цяпер можа самастойна выканаць пэўнае заданне. Вельмі добра, калі пачатковае пытанне ці заданне сфармуляваны такім чынам, каб вучні зацікавіліся яго рашэннем.

У якасці падагульнення вернемся да ключавога пытання. Вопыт настаўнікаў, якія ўмела выкарыстоўваюць тэхналогію АА, сведчаць, што няма падстаў сумнявацца ў аб'ектыўнасці вучняў у працэсе сама- і ўзаемаацэнкі. Пры гэтым важнай ўмовай з'яўляецца наяўнасць у вучняў адпаведных крытэрыяў. Узаемная і самаацэнка ствараюць умовы для павышэння матывацыі, для выхавання ў вучняў адказнасці і развіцця кампетэнцый.

Актыўная ацэнка ў дзеянні: вопыт настаўнікаў Беларусі

Дапаможнік для настаўнікаў

Рэдактар *Мікалай Запрудскі*
Тэхнічны рэдактар *Юрась Новікаў*
Карэктар *Вольга Крукоўская*
Малюнкi *Міхась Кудзейка*
Дызайн вокладкі *Андрэй Бандарэнка*

Падпісана да друку 12.12.2014. Фармат 70x100 1/16.
Гарнітура *Myriad*. Папера афсетная. Наклад 299.

Издательство «Юстинус»
(г. Белгород, ул. Центральная, 103а)

Отпечатано: Типография «С-Принт»,
214020, г. Смоленск, ул. Шевченко, 71 оф. 48.